

Yanomae thë ã

Watoriki thëri pë kahiki ã oni nomeru 2

Agosto/2000

Proxeto a thai piyëkuwi e thë ã oni

Hoyami Watorikihami huu hipë tiai piyëku. Kihami Toototopihami ai tihî pë pree kãe tiarema. Kami Yanomae yama ki ihuru pë iyamai pihio yarohe. Kami Yanomae yama ki pairi praremahe. Proxeto a thaiwihî pëni yama ki pree pairi praremahe. Yami Yanomae yama ki huu hi pë kua hikiama kure Arini yama ki pairiprarema. Awe, ipa thë ã maprarioma.

Fátima e thë ã oni

Ipa proheso thë ã oni

Awei, hapa ya proheso kupru pihio tëhë hapa ya thë pë noa waxu parioma. Awei, inaha ya kuu parioma. Ehi tëhë ya yai proheso etei xoo huruma. Ehi tëhë kami ya xi yai topraru xooama. Awei, kami proheso tute ya kuprarioma yaro. Ya xi yai topraru. Awei, thi tëhë ya pë yai hiramai xooama. Awei, kami proheso yani thë pë ã oni puhutuowi ya thë pë hiramai, ya proheso tute yaro. Awei, kami proheso ya tute maki ya mii proheso mupuo tëhë ya xuhurumu yaro ya pë yai hiramai paxio yaro ya xi yai topraru. Awei, ai thë ã oni paxio. Awei, hapa ya prohesopru pihio. Enaha ya kuma, ipa aruno ya pë hiramai paxio. Enaha ya kuma yaro ya temahe kami ya mii proheso puoimi ya thë yai hiramai yaro. Kami proheso ya xi topraru mahi paxio. Awei, kami proheso tute yani ipa aruno pë hiramai thë pë ã oni puhutuowiha ya pë hiramai yaro. Kami proheso ya tute yaro. Ya xi yai topratu mahi yaro. Ya thë hiramai mahi. Awei, hapao tëhë ya thë pë noa xiro waxu parioma. Awei, thë ã maprarioma.

Daniel proheso tute e thë ã oni

Proheso pë hereamuwi thë kua

Agosto e 18 thë kuo tëhë kami ya ayuhuru Wakatha uhami. Kami proheso yama ki hereamuwi thë kua yaro kami ya ayuhuru Wakatha uhami yama ki hereamu pihio yaro, ya huu paxio. Proheso thëri ya paxi yaro Wakatha uhami yama ki heramuwi thë kua yaro ihamë proheso yama ki hereamuwi thë kua paxia. Yama ki hereamu maprario tëhë agosto e 23 thë kuo tëhë Boa Vistahami yama ki akōrayu, Manaushami, ihî tëhë 25 tëhë, 26 tëhë, 27 tëhë, 28 tëhë kami proheso yama ki hereamuwi, 29 tëhë ya kōa kōpi. Ya kōa kōpi maki ya huwi thë kua. Dia 30 tëhë ya huu hathōo kōo, Marauia thëri pëni ware nakaihe tëhë ya huu kōo, yani mii tao puo. Ware nakaihe tëhë ya xiro huu kōo, Marauiahami ya nakai maohe tëhë ya huimi, ya nakaihe tëhë ya xiro huu pihio. Awei, ipa thë ã maprarioma.

Dário Vitório proheso e thë ã oni

Arini wamare ki noa hiiriwi thë ã uëma

Awei, hapë enaha kure Arini thë ãha wëama. Paxokani yama ki noa waxuwi thë ãha wëama, ihini niamotima thë ã thawi. Hapao tëhë pata thë pë niaprayuwi thë kuo hikioma yaro, hwei tëhë niamotima thë kuaimi. Oxe yama ki xiro hëprarioma, ai thë pata kuaimi kuë yaro yama ki nēhë wari poyuwi thë kãe kuaimi, ai thë ã xoa. Awei, Araka thëri pëni xawaranî yama ki heri ã yanimihe, inaha Ari a kuma. Kaho wama ki horemorayoma Ari eha pata thë pëni e thë warihe tëhë pihî hētēmoma. Hapë enaha a kuma. Ai Yanomae thë nomanimi, thë pë horemupuo. *Witi a horemoma tha?* Ari a kuu tëhë pata e thë pë ã hwama. Awei, Manuelhi thë ã wëpema, inaha hwae a kuma. Manuel a hore himirarema. *Witi pii thëha Manuela horemu tha?* Enaha Ari a kuma. Arakaha ihuru oxe mahi a xiro nomarayoma, pata thë nomanimi, thë pë yai hore mahi, inaha Ari a kuma. Araka thëri pë nohimu mahi xoa, pëni napëmoimi, inaha a kuma, kuë yaro pata thë pë xi topraroma. Awei, aho thë ã yai totihi mahioma, inaha noa thamahe. Arakahami ai thë pë huimi maki thë pë horemupuo, wa miramahe.

Anselmo e thë ã oni

Hapa, pata thë pë yai niaprayu hikioma yaro. Enaha kure ya thë peximaiimi yama ki yai napo kãe ha huyoni yama ki xi topraru pihio. Paxoka a horemu xi wãri yaro kuë yaro ya pata xuhurumu mahi. Arini thë ã uëma kuë yaro ya xuhurumurayoma. Wãyamuha thë ã uëma. Awei thë kutao pë.

Rogério e thë ã oni

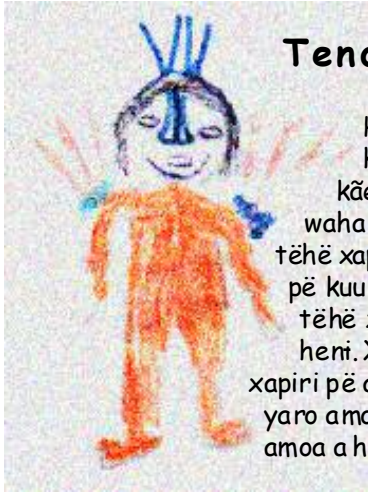
Kihami ai thë pëni yama kiã ha thawihi thë ã wëama. Enaha Ari a kuu tëhë noa thamahe: *Witi pii thëha kami yama ki maki yama ki ãha thayuu tha?* Enaha yama noa thai hwëtiamä. He yamotima thë ãha yama noa thama: *Awei, hwei tëhë wa thë pë wasuri.* Enaha yama ki noa thayoma. *Ei, yama ki heriã ka yaiwihî wa thë ã wasu.* Enaha yama noa thai hwëtiamä. Yama ki riã ha ka xëriwihî wa thë ã wasuri. Enaha yama ki kuma. *Witi pii thëha Yanomae yama ki yami maki yama ki he yayuu tha?* *Ei, wa thë ã hoyari !* Enaha yama ki kuma. Kihami, napë pëni yama ki riã ka waiwihihami yama ki pihî xiro a yao. Enaha Ari yama noa thama. *Winaha urihi noamatima yama ki maprario tëhë winaha wama ki kuai huopë tha?* Enaha kure Ari eha yama e thë ã hipikema. Kutaoma.

Eudes, proheso tute e thë ã oni

Axurikapa thëri pëni yama ki noa thamahe. Enaha thë pë kuma thë ã wëamahe. Ai thë pëni yama kiãha thamahe: *Witi pii thë noaha yama ki noa thama tha?* Kami yama ki maki thë ã wëamahe. Enaha thë pë kuma. Ehi thë ã wëamahe. Ai thë pëni yama ki nēhë wãri puuhe. Thë ã wëamahe. *Witi pii thëha yama ki noa waxuu tha?* Wama thë wasuri kami yani ya thë ã hiiriwi yama thë ã wëama. Ai thëni yama ki ria xëni wayãi ha yama thë ã wëama. Ari inaha yama noa thama. Thë ã wëama kihami ai thë urihi thëri pëni yama ki noa waxumahe.

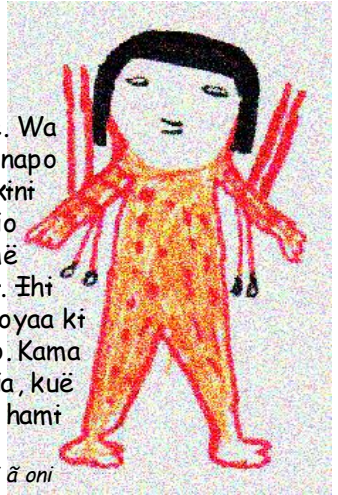
Toinho e thë ã oni

Tenose a xapiripruwi e thë ã oni

Hapa a xapipru pario tëhë xapiripëni wa taai pariohe. Wa hapa taai pario wihwa au prarihëni xapiri pëni wa napo kãe praiat xoaohë. Xami waha xapiri pë praiami yanikini waha horomaeparithëni xapiri pëyai praiat. Wapariki xamio tëhë xapiri pë praiami yami pë mii praiat puoimi. Waiha emi thë pë kuu pario xapiri pë nõa thai pariohe pë nõa ha tharihëni. Ehi tëhë xapiri pëyai praiat xoaohë. Xapiri pëni uku maro ha hoyaa ki hëni. Xapiri pëni wa nëhë toarihe. Enaha xapiri pë kua paxio. Kama xapiri pë aka yai thaha tootihimou kini kama xapiri pë aka titia, kuë yaro amoa wã waoto, xapiri pë ã amoa wãroho mahi. Kahi ki hami amoa a hikapraihe. Kua hikia, maprarioma.

Tenose e thë ã oni

Oxe thë pë, yama ki naki aumamu !

Hena tëhë oxe thë pë naki aumamu hënao. Prohesora ani oxe thë pëha nakani: *Yama ki naki aumamu!* Enaha a kuu. Hweha, tikëowi tihwa, mau upë tikëamãt. Ehi mau upë mao tëhë naki auproimi. Mau upë pairipu naki aumamu pihio tëhë. Enaha yama ki kua ha paxioni oxe thë pë xiro naki aumamu pree thë pë wei. Kamani thë pëha nakani. Awei, hwehë tëhë yama ki naki aumamu. Enaha kama eha kuni. Awei, yama ki pihio kuu. *Hena tëhë yama ki naki aumamu tha?* Awei, yama ki naki aumamu pihio yaro paxita ani esikoha ani yai totihi mahi. Yama ki naki auproimio yaro. Enaha yama ki pihio kuu. Ehi yamaki naki yai au totihi mahi.

Susana e thë ã oni

CCPY thëri pëni matihi pë peximaihe

CCPY thëri pëni xote hepë peximai mahi yarohe. Yama ki yaximou tëhë yama ki horimu kuë yaro xote yama hepë tiyëi pë nosiamu tëhë yama ki yaximuimi. Yama hepë tiyëi. Huraprario tëhë yama hepë yauma puu xoaohë, pree yama kini yama hepë tiyëprai tëhë wãroho yama hepëo a mahirayu masi pë haka dheteo kunaha. Wãroho yama hepë tiyëprari, masi pëyai praha mahi yaro. Yama ki horimu mahi kuë yaro CCPY pë nosiamu tëhë yama pë a nosi huai paxio thare. Kua hikia, maprarioma.

Liliane e thë ã oni

Witiha mothoka kua kura?

Heroxioni yama ki pree hiramai. Mothoka waroki tëhë yama ki hurapru. Mothokawaro mao tëhë yama ki sikoramu xoaohë, tose orasi yama ki mapru. Yama ki esikoramu ha huraprioni yama ki pree huu xoaohë. Hapa, hena tëhë, yama ki hapa esikoramu pario, ehi mothoka tirehuru tëhë yama ki esikoramu xoaohë. Waiha mothoka tire a mahirayu tëhë yama ki yurimu hupru xoaohë, yama ki ohi yaro, yama ki ohi toamu xoaohë. Yama ki pirio puoimi. Yama ki pesamu huu xoaohë.

Saloméxë Mocinaxë kupë thë ã oni

Brasil 500 anos - Marcha Indígena 2000

- 1- Hapao tëhë pata thë pëniyayu mahioma. Ehi tëhë pata thë pëha pihio moyamë a kuonimi kuë yaro thë pëyai pata xëprayu mahioma. Thë pë pihio mohoti mahioma yaro.
- 2- Huu tihwa pëni thë pë kãe pata xëprayu mahioma pata thë pëyai ninini oho taamayoma. Pata yama ki pihio moyamëta thë pë pihio hare kuu puoma thë pëyai mohoti mahioma.
- 3- Ehi tëhë yanomae *guerreiro* thë pëyai wãroho kuoma, kuë yaro kama thë pë mii xëatarayu puoma. Thuë thë pë makii *guerreiro* thë pë kãe kuoma. 500 anos tëhë thë pë pree xëprayoma. Thë pë ka kutarenaha thë pë xëprayoma.
- 4- Ehi 500 anos tëhë napë pë pree xëprayoma. Ehi 500 anos tëhë *Porto Seguroha índio* pë pree haikiaremahe. Ehi tëhë komi yanomae ai yama ki haikiaremahe. Pata thë pë xëprayu nëhë ruati tëhë. Enaha ai yama ki thaa maini oho taarahita yama ki pihio kunimi.
- 5- 500 anos tëhë *guerra* a thamahë. Napë pëni pata pëxë. Yanomae yama kini pata pëxë. Enaha thë pë xëprayu nëhë kutaoma. Kama Yanomae pata thë pë urihi pëha thë pë xëprayu paxioma. Kama napë pë urihi pëha kama napë pë xëprayu paxioma Pataxo pë xëararema. Maxakari pë xëararemahe.
- 6 - Witi thëha yama ki hixio tha? Yama ki pihio hare ka kuuwi Yowasini yama ki hixio hirakihuruma ehi Yowasini thë hapa makasi thakema. Yowasi pihio kãe hëtemoimi tikoo noa yaro.
- 7 - Enaha thë kua yaro. Yama ki hixioni yama ki niyayu xi wariproma. Kuë makii hoyamë 2000 anos a kutaeni yama ki niyayoimi hathõho thë totihi puoma kii ai thë pihio matario tëhë thë pë niapramahe.

Joseca microscopista e thë ã oni